

Закінчення таблиці 719

Таджикистан	<ul style="list-style-type: none"> • 1991–1997 рр. — збройне протистояння керівництва країни та ісламської опозиції, Півночі та Півдня, що завершилося за допомоги Росії, яка зберігає свою військову присутність у Таджикистані. • 1995 р. — обрання президентом <i>Е. Рахмонова</i>. • Має найнижчий рівень життя серед пострадянських країн
Казахстан	<ul style="list-style-type: none"> • Орієнтація на західну модель розвитку. • Незмінний президент від 1990 р. — <i>Н. Назарбаєв</i>. • Значні сировинні ресурси

Інтеграція пострадянських держав

Таблиця 720

Організація	Характеристика діяльності
Співдружність незалежних держав (СНД)	<ul style="list-style-type: none"> • Утворена 8 грудня 1991 р. з метою економічної і політичної співпраці. • Різний ступінь інтеграції країн у структури СНД: Україна, країни Закавказзя не входять до наддержавних органів; РФ і Білорусь — за федеративний зв'язок
Ташкентський договір	Укладений 1992 р. з метою організації колективної безпеки та воєнного співробітництва (Україна не входить)
Міжпарламентська асамблея	Утворена з метою уніфікації законодавства (Україна не входить)
Митний союз	Утворений 1995 р. Росією, Білоруссю, Казахстаном, Киргизстаном
Грузія, Україна, Азербайджан, Молдова (ГУАМ)	<ul style="list-style-type: none"> • Утворена 1996 р. з метою створення євразійського транспортного коридору. • Економічне співробітництво в сфері видобутку каспійської нафти

Українці у країнах СНД

Таблиця 721

- У пострадянських державах мешкає понад 4,7 млн українців, з них більша частина — в Росії; великі діаспори у Казахстані, Молдові, Білорусі, Узбекистані.
- Більшість українців — трудові мігранти, що виїхали ще у XIX — XX ст. або за радянських часів.
- Культурна і мовна асиміляція українців через відсутність законодавчого захисту культурних прав українців, передусім у Росії.
- Українські громадські об'єднання активізувалися з середини 90-х років

КРАЇНИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ (1945 р. — початок XXI ст.)

Особливості повоєнного розвитку

Участь країн регіону в Другій світовій війні

Таблиця 722

Країни — союзниці Німеччини	Країни, окуповані Німеччиною та її союзниками
Угорщина, Румунія, Болгарія, Словаччина	Польща, Чехія, Югославія, Албанія

Режими народної демократії 1945–1948 рр.

Таблиця 723

Суть	Коаліційні уряди за участі комуністичних, лівих та центристських партій, що були сформовані в країнах Центральної Європи після перемоги антигітлерівської коаліції в Другій світовій війні
------	--

Закінчення таблиці 723

Завдання	<ul style="list-style-type: none"> • Ліквідація наслідків нацистської окупації. • Відновлення національної незалежності. • Відбудова народного господарства
Реформи	<ul style="list-style-type: none"> • Відновлення парламентських режимів та багатопартійності. • Скасування монархій в Угорщині, Болгарії, Албанії, Румунії. • Нові демократичні конституції. • Загальне виборче право. • Аграрна реформа з метою забезпечення селянства землею. • Покарання військових злочинців. • Націоналізація власності активних нацистських злочинців та їхніх спільників
Результати	<ul style="list-style-type: none"> • Укріплення авторитету комуністичних партій. • Ліквідація політичних противників комуністів з метою встановлення однопартійної диктатури. • Початок соціалістичного будівництва за сталінським зразком

Принципи соціалістичного будівництва в країнах Центральної Європи

Таблиця 724

Політична сфера	<ul style="list-style-type: none"> • Як правило, затвердження однопартійної політичної системи. • Парламентські вибори з масовими фальсифікаціями. • Політичні репресії. • Злиття виконавчих органів з комуністичним партійним апаратом. • Широка мережа органів безпеки та їхніх агентів. • Формально декларовані права і свободи громадян не дотримувалися. • Підпорядкування церкви світській владі. • Повна залежність від СРСР, за винятком Югославії й Румунії. • Формування соцтабору — країн, які були об'єднані комуністичною ідеологією та радянським пануванням
Економічна сфера	<ul style="list-style-type: none"> • Прискорена індустріалізація (крім промислово розвинених Чехословаччини та НДР) на основі розвитку важкої промисловості та електроенергетики. • Націоналізація промисловості, фінансової та торговельної систем. • Аграрна реформа: передання поміщицьких земель мало- та безземельним селянам; примусова колективізація. • Адміністративно-командне управління, ринкові відносини зведені до мінімуму. • Членство в Раді Економічної Взаємодопомоги (РЕВ, 1949)
Соціально-культурна сфера	<ul style="list-style-type: none"> • Насадження комуністичної ідеології. • Повний державний контроль. • Переслідування церкви. • Перенапруження бюджету гальмувало розвиток освіти, охорони здоров'я, науки

Соціалістична інтеграція

Таблиця 725

Організація	Роки існування	Мета діяльності
Рада Економічної Взаємодопомоги (РЕВ)	1949–1991	<ul style="list-style-type: none"> • Координація господарської діяльності країн соцтабору. • Утворення єдиного ринку соцкраїн. • Організація розподілу праці. • Посилення залежності від СРСР
Організація Варшавського договору	1955–1991	<ul style="list-style-type: none"> • Об'єднане командування збройними силами. • Забезпечення озброєнням країн соцтабору. • Протистояння країнам Заходу в «холодній війні»

Антитоталітарні революції 1989–1991 рр.

Таблиця 726

Причини	<ul style="list-style-type: none"> • Системна економічна криза, низький рівень життя порівняно із західними країнами. • Порушення прав людини з боку держави. • Політика «перебудови» і «нового мислення» в СРСР, який відмовився від утручання у внутрішні справи сусідів
Мета	Повалення тоталітарної системи, інтеграція країн у демократичну Західну Європу
Результати й наслідки	<ul style="list-style-type: none"> • Компартії припинили існування. • Формування багатокладної ринкової економіки. • Лібералізація режимів: формування багатопартійної системи, гарантії прав і свобод людини. • Розпад федерацій Чехословаччини та Югославії

Польща

Особливості повоєнної Польщі

Таблиця 727

Втрати	<ul style="list-style-type: none"> • Людські втрати: 22 % населення (6 млн чоловік). • Матеріальні втрати: 40 % промислового потенціалу, 38 % національного багатства. • Обмін населенням з СРСР та Німеччиною (близько 8 млн чоловік)
Політична ситуація	<ul style="list-style-type: none"> • Утворення Тимчасового коаліційного уряду. • З 23 міністерств лише 4 передано представникам емігрантського уряду, решта — партіям Національного фронту під проводом комуністів. • Громадянська війна між антирадянським збройним підпіллям та урядовими силами; боротьба з Українською повстанською армією (УПА)
Встановлення комуністичного режиму	<ul style="list-style-type: none"> • 1947 р. — перемога прорадянського блоку на парламентських виборах; президент — <i>Б. Берут</i>. • Правляча партія — Польська об'єднана робітничая партія (ПОРП). • 1947–1949 рр. — операція «Вісла»: примусове переселення українців на західні та північні польські землі. • 1949 р. — прийняття Конституції: <ul style="list-style-type: none"> — зміна назва держави на Польську Народну Республіку (ПНР); — скасування президентської посади та двопалатного сейму; — вищі органи — Державна Рада та Рада Міністрів

Політичні кризи в Польщі 50–70-х років

Таблиця 728

Рік	Подія			
1956	Антиурядові виступи в Познані придушені військами, є людські жертви			
1968	Студентські мітинги протесту			
1970	Масові страйки в Помор'ї через зростання цін			
1976	Робітничі страйки, демонстрації			
Результати страйків				
Припинення масових політичних репресій	Розширення можливості приватної ініціативи	Припинення примусової колективізації, більшість кооперативів розпалася	Нормалізація стосунків влади з католицької церквою	Формування активної опозиції урядові

Діяльність «Солідарності»

Таблиця 729

Визначення поняття	«Солідарність» — незалежна профспілка, створена 1980 р.
Керівник	Л. Валенса
Діяльність	<ul style="list-style-type: none"> • Перетворення на масовий опозиційний демократичний рух. • Здобуття офіційного визнання. • Організація страйкового руху з метою покращення життєвого рівня. • Підтримка з боку католицької церкви
Результати і наслідки	<ul style="list-style-type: none"> • Зміна керівництва ПОРП • <i>Грудень 1981 р.</i> — уведення військового стану міністром оборони генералом В. Ярузельським. • Заборона громадських організацій і «Солідарності». • Арешти опозиціонерів. • Уникнення радянського військового втручання

«Круглий стіл» 1989 р.

Схема 72

Переговори влади та опозиції з метою розв'язання політичної кризи			
Легалізація «Солідарності» та інших політичних організацій	Відновлення посади президента та двопалатного парламенту	Вільні парламентські вибори, що привели до влади опозицію	Президент — В. Ярузельський (обраний парламентом); прем'єр-міністр — Т. Мазовецький

Сучасна Польща

Таблиця 730

Внутрішня політика	<ul style="list-style-type: none"> • Повернення довоєнної назви країни — Польська Республіка. • Департизація армії, органів безпеки і внутрішніх справ. • Оновлення керівного складу. • Створення нових партій та громадських організацій. • Саморозпуск ПОРП. • Президенти: В. Ярузельський (1989), Л. Валенса (1990), О. Квасьневський (1995, 2000), Л. Качинський (2005)
Соціально-економічна політика	<ul style="list-style-type: none"> • <i>1989–1990 рр.</i> — політика «шокової терапії» з метою переходу до ефективної ринкової економіки (автор — міністр фінансів Польщі Л. Бальцерович): <ul style="list-style-type: none"> — запровадження вільної торгівлі; — скасування контролю над цінами; — зростання цін, скорочення виробництва, замороження зарплат, що мало наслідком різке падіння життєвого рівня; — ринкові механізми в економіці; — приватизація державного сектора; — стимулювання приватного підприємництва; — значні іноземні інвестиції
Зовнішня політика	<ul style="list-style-type: none"> • <i>1999 р.</i> — вступ до НАТО. • <i>2004 р.</i> — вступ до ЄС; участь у Шенгенській зоні
Взаємини з Україною	<ul style="list-style-type: none"> • Першою визнала незалежність України 2 грудня 1991 р. • Договір про добросусідство, дружні відносини і співробітництво
Українці в Польщі	<ul style="list-style-type: none"> • Корінна етнічна група у Лемківщині, Бойківщині, Холмщині, Підляшші, Надсянні. • Операцію «Вісла» засуджено польським сеймом. • Від <i>1956 р.</i> працює Українське громадсько-культурне товариство, виходить українська газета «Наше слово». • Працюють декілька українських шкіл і ліцеїв, бібліотеки, художні колективи

Чехословаччина

Особливості повоєнної Чехословаччини

Таблиця 731

Втрати	<ul style="list-style-type: none"> • Скорочення виробництва на 50 %. • Матеріальні збитки — 6 річних ВВП
Політична ситуація	<ul style="list-style-type: none"> • Президент — <i>Е. Бенеш</i> (прозахідна орієнтація), прем'єр-міністр — комуніст <i>К. Готвальд</i>. • Надання Словаччині обмеженої автономії. • Передання Закарпатської України СРСР. • Виселення 3 млн судетських німців, звинувачених у співробітництві з нацистами
Встановлення комуністичного режиму	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Лютий 1948 р.</i> — комуністи за підтримки армії вимагають усунути з уряду представників буржуазії; загроза військового втручання СРСР. • <i>Березень 1948 р.</i> — формування комуністичного уряду. • Проголошення Чехословацької Соціалістичної Республіки (ЧССР). • Утворення комуністичної партії Чехословаччини (КПЧ); інші партії та громадські організації — суто формальні. • <i>Червень 1948 р.</i> — Е. Бенеш подав у відставку; новий президент — комуніст <i>К. Готвальд</i>

«Працька весна» 1968 р.

Таблиця 732

Причини	<ul style="list-style-type: none"> • Недієздатність сталінської моделі соціалізму. • Поверхневий характер десталінізації. • Гальмування реабілітації жертв політичних репресій
Мета	«Соціалізм з людським обличчям»
Провідники	Перший секретар КПЧ <i>О. Дубчек</i> , президент <i>Л. Свобода</i> , <i>Й. Смирковський</i> (голова Національних зборів), <i>О. Чернік</i> (голова Ради міністрів)
Основні події	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Січень 1968 р.</i> — обрання першим секретарем КПЧ реформатора <i>О. Дубчека</i>. • Проголошення новим керівництвом програми дій: <ul style="list-style-type: none"> — скасування монополії КПЧ на владу; — формування багатопартійної системи; — реальні демократичні права і свободи; — федеративний устрій держави; — приватизація підприємств, ринкові реформи; — співробітництво з усіма світовими країнами. • <i>20 серпня 1968 р.</i> — збройна інтервенція країн Варшавського договору (СРСР, Болгарія, Угорщина, НДР, Польща). • ЦК КПЧ розцінив дії ОВД як такі, що суперечать нормам міжнародного права, закликав не чинити опору інтервентам. Загинуло 72 чехословацьких громадян. • Заарештовані та вивезені до Москви лідери «Працької весни», яких змусили підписати Програму виходу з кризи та відмовитися від реформування КПЧ і країни. • <i>Квітень 1969 р.</i> — першим секретарем ЦК КПЧ став <i>Г. Гусак</i>
Причини поразки	<ul style="list-style-type: none"> • Збройне втручання країн Варшавського договору. • Небажання Заходу йти на відкритий конфлікт з СРСР
Результати й наслідки «Працької весни»	<ul style="list-style-type: none"> • Падіння авторитету СРСР. • Протест соціалістичних країн — Албанії, Румунії, Югославії, Китаю; Рада Безпеки ООН поставила вимогу про виведення іноземних військ з Чехословаччини. • Чистка КПЧ від інакомислячих (понад півмільйона чоловік). • Повернення до радянських методів керівництва

«Оксамитова революція» 1989 р.

Таблиця 733

Передумови	<ul style="list-style-type: none"> • Діяльність опозиційної політичної груп «Хартія-77», що вимагала дотримання Гельсінкського заключного акта про права людини. • Падіння комуністичного режиму в НДР
Основні події	<ul style="list-style-type: none"> • 17 листопада 1989 р. — розгін ЗМОПом студентської демонстрації в Празі. • Створені опозиційні антикомуністичні Громадянський форум та «Громадськість проти насильства», підтримані громадянами. • Скасовано статтю Конституції про керівну роль КПЧ, Г. Гусак подав у відставку з посади президента
Результати	<ul style="list-style-type: none"> • Грудень 1989 р. — президентом став дисидент і лідер Громадянського форуму В. Гавел, парламент очолив О. Дубчек. • 1990 р. — перемога Громадянського форуму і «Громадськості проти насильства» на парламентських виборах. • Зміна назви держави з ЧССР на Чехо-Словацьку Федеративну Республіку (ЧСФР)

Демократизація Чехо-Словаччини

Таблиця 734

Політична сфера	<ul style="list-style-type: none"> • Закон про протизаконність комуністичного режиму і люстрацію — очищення державних органів, армії, поліції від співробітників органів держбезпеки та їхніх інформаторів, партійних функціонерів. • 1991 р. — асоційоване членство в ЄС. • 25 листопада 1992 р. — Конституційний акт про розділ ЧСФР, що набув чинності з 1 січня 1993 р. • Федеральне майно поділено між Чехією і Словаччиною в пропорції 2:1 відповідно до чисельності населення
Економічна сфера	<ul style="list-style-type: none"> • Приватизація підприємств. • Уведення конвертованої крони. • Лібералізація цін (без «шокової терапії»). • Збереження соціальних гарантій

Особливості розвитку сучасних Чехії та Словаччини

Таблиця 735

Країна	Чехія	Словаччина
Президенти	• В. Гавел (1993–2003); В. Клаус (з 2003)	• М. Ковач (1993–1999); Р. Шустер (з 1999)
Пріоритети держави	<ul style="list-style-type: none"> • Ринкова економіка. • Високий життєвий рівень громадян. • Соціальна стабільність. • Зміцнення парламентської демократії. • Інтеграція до ЄС і НАТО 	<ul style="list-style-type: none"> • Гарантії демократичних прав і свобод. • Структурна перебудова економіки. • Інтеграція до ЄС і НАТО
Досягнення й проблеми	<ul style="list-style-type: none"> • Купонна приватизація: 80 % громадян стали акціонерами. • Акція «Чисті руки»: розслідування всіх сумнівних випадків приватизації, фактів корупції та інших економічних злочинів. • Низький рівень безробіття. • Високий середньомісячний дохід на душу населення • Членство в НАТО (1999), ЄС (2004) 	<ul style="list-style-type: none"> • Проблема угорської нацменшини, яка вимагає автономії. • Часті урядові кризи. • Приватизація через аукціони для працівників підприємств. • Незначна частка іноземних інвестицій, безробіття. • Економічна стабілізація — з початку 2000-х років. • Членство в НАТО, ЄС (2004)

Українці у Словаччині

Таблиця 736

- В основному населяють район м. Пряшів у передгір'ях Карпат.
- Самоназва — русини, вважають себе окремою нацією, розмовляють на діалекті.
- Видаються українська преса й література, відкрито пам'ятник Т. Шевченку.
- Працюють українське відділення Пряшівського університету, український музей у Свидниці

Угорщина

Особливості повоєнної Угорщини

Таблиця 737

Втрати	<ul style="list-style-type: none"> • Загинуло 1,5 млн чоловік. • Знищено близько 40 % національного багатства. • Кордони встановлені за 1937 р.
Політична ситуація	<ul style="list-style-type: none"> • Окупована Червоною армією як союзниця Німеччини. • Формування парламенту й уряду — під контролем СРСР. • Ліквідовані фашистські структури. • 1946 р. — проголошення республіки, гарантовані права і свободи громадян. • Незначний вплив комуністів
Встановлення комуністичного режиму	<ul style="list-style-type: none"> • 1947 р. — буржуазні партії звинувачені комуністами у закаті проти республіки та усунені з уряду. • Владу захопила Угорська партія трудящих (УІПТ), генеральний секретар — <i>М. Ракоші</i>. • Повне копіювання сталінської моделі соціалізму. • Найбільший розмах репресій у країнах регіону

Революційні події 1956 р.

Таблиця 738

Причини	<ul style="list-style-type: none"> • Криза сталінської моделі соціалізму. • Репресивний режим <i>М. Ракоші</i>. • Початок десталінізації в СРСР
Мета	<ul style="list-style-type: none"> • Демократизація країни. • Соціально-економічні реформи. • Виведення радянських військ, набуття нейтрального статусу
Основні події	<ul style="list-style-type: none"> • 23 жовтня — початок революції, масова демонстрація на підтримку Польщі та проти уряду <i>Ракоші</i>. • Прем'єр-міністром призначено <i>І. Надя</i>, який увів військовий стан і почав формування загонів самооборони. • У відповідь до Будапешта введено радянські війська. • Перетворення уряду на коаліційний. • 1 листопада — заява <i>І. Надя</i> про вихід Угорщини з ОВД. • 4–10 листопада — операція радянських військ «Вихор» з придушення революції. Новим головою уряду став <i>Я. Кадар</i>. <i>І. Надя</i> заарештовано, згодом страчено
Причини поразки	<ul style="list-style-type: none"> • Радянська інтервенція. • Розкол суспільства. • Відсутність міжнародної підтримки
Результати й наслідки	<ul style="list-style-type: none"> • Загинуло близько 3 тис. чоловік. • Утворення нової правлячої партії — Угорської робітничої соціалістичної партії (УРСП). • Проведення реформ <i>Я. Кадара</i>

Реформи Я. Кадара (60–80-ті роки)

Таблиця 739

Політична сфера		Соціально-економічна сфера	
<ul style="list-style-type: none"> • Терпимість до опонентів, принцип «Хто не проти нас, той з нами». • Відмова від політичних репресій. • Альтернативні вибори до Державних зборів та органів місцевого самоврядування. • Відносно вільний виїзд за кордон. • Узгодження курсу з СРСР 		<ul style="list-style-type: none"> • Децентралізація управління. • Господарська і фінансова самостійність підприємств. • Економічне стимулювання праці, дрібного підприємництва. • Західні кредити на модернізацію промисловості. • Добровільність сільськогосподарських кооперативів. • Податкові пільги сільгоспвиробникам. • Імпорт сільгосптехніки, добрив тощо. • Стимулювання експорту сільгосппродукції 	
Результати			
Лібералізація режиму	Зростання матеріального добробуту	Розвиток провінцій	Перетворення на великого європейського сільгоспвиробника

Демократизація Угорщини (1988–1990)

Таблиця 740

- 1988 р. — переговори УСРП і лідерів опозиції мали результатом формування багатопартійної системи.
- До парламенту обрано представників опозиції.
- Офіційний перегляд оцінки революції 1956 р. як антисталіністського повстання.
- Лібералізація зовнішньої політики, нормалізація відносин із західними державами.
- 23 жовтня 1989 р. — перейменування держави на Угорську Республіку.
- 1990 р. — перемога на парламентських виборах Угорського демократичного форуму; перший президент — А. Гьонц (обраний парламентом).
- Ринкові реформи, виведення радянських військ

Сучасна Угорщина

Таблиця 741

Пріоритети держави	<ul style="list-style-type: none"> • Створення громадянського суспільства. • Перехід до соціально орієнтованої ринкової економіки. • Євроінтеграція
Внутрішня політика	<ul style="list-style-type: none"> • Циганське питання: серед 600 тис. циган Угорщини безробіття сягає 60 %. • 2006 р. — масові протести проти політики уряду
Соціально-економічна політика	<ul style="list-style-type: none"> • Податкові пільги для іноземних інвесторів, інвестиції яких є найбільшими в країнах Центральної Європи. • Скорочення населення та ринку праці має наслідком залучення гастарбайтерів. • Значні втрати від світової економічної кризи
Зовнішня політика. Відносини з Україною	<ul style="list-style-type: none"> • Спільне з Україною протипаводкове облаштування басейну р. Тиса. • 1999 р. — вступ до НАТО. • 2004 р. — вступ до ЄС

Румунія

Особливості післявоєнної Румунії

Таблиця 742

Політична ситуація	<ul style="list-style-type: none"> • 1944 р. — повалення режиму Антонеску, оголошення війни Німеччині. • Отримання репарацій від Німеччини. • Трибунал над провідниками фашистського режиму
--------------------	--

Закінчення таблиці 742

Встановлення комуністичного режиму	<ul style="list-style-type: none"> • 1945 р. — перемога комуністів на парламентських виборах, початок курсу на усунення опонентів. • 1947 р. — проголошення Румунської Народної Республіки (РНР). • Влада — в руках Румунської робітничої партії (комуністичної) та її лідера <i>Г. Георгіу-Дежа (1947–1965)</i>
------------------------------------	---

Правління Н. Чаушеску (1965–1989)

Таблиця 743

Сфера	Характеристика
Політичний режим	<ul style="list-style-type: none"> • 1965–1970 рр. — пом'якшення режиму: припинення репресій, реабілітація політв'язнів. • Початок 70-х років — жорстка ідеологізація, відновлення репресій. • Формування культу особи Чаушеску. • Засилля служби безпеки «Секурітате». • Корупція і збагачення клану Чаушеску. • Румунізація національних меншин, ліквідація угорської автономії
Соціально-економічна політика	<ul style="list-style-type: none"> • Політика опори на власні ресурси, розбудова важкої промисловості. • Низька продуктивність праці, висока собівартість продукції робили промислову продукцію неконкурентоспроможною. • Перетворення на імпортера нафти для завантаження великих нафтопереробних заводів. • Нестача продовольства і товарів народного вжитку. • Падіння рівня життя на 40 % з середини 70-х до середини 80-х років, жорсткі норми споживання продуктів та енергоносіїв
Зовнішня політика	<ul style="list-style-type: none"> • Маневрування між Сходом і Заходом. • Демонстративне протистояння з СРСР: <ul style="list-style-type: none"> — засудження окупації Чехословаччини, введення військ до Афганістану; — тісні стосунки з Албанією, Югославією, Китаєм. • В обмін на конфронтацію з СРСР — західні кредити

Демократична революція 1989 р.

Таблиця 744

Передумови	Небажання клану Чаушеску реагувати на демократизацію СРСР та країн регіону
Основні події	<ul style="list-style-type: none"> • 16–17 грудня — сутички між силами правопорядку та демонстрантами в м.Тімішоара. Початок консолідації опозиційних сил у Фронт національного порятунку (ФНП), очолюваний <i>І. Ілієску</i>. • 22 грудня — Чаушеску ввів надзвичайний стан. Перехід армії на бік повстанців, арешт подружжя Чаушеску. • 23 грудня — перехід влади в країні до ФНП. • 25 грудня — страта подружжя Чаушеску за вироком військового трибуналу
Результати	<ul style="list-style-type: none"> • У вуличних боях загинуло понад 1 тис., поранено понад 3 тис. чоловік. • Формування багатопартійності, заборона діяльності РРП. • 1990 р. — обрання президентом <i>І. Ілієску</i>

Сучасна Румунія

Таблиця 745

Внутрішня політика	<ul style="list-style-type: none"> • Президенти: <i>І. Ілієску (1990–1996)</i>, <i>Е. Константінеску (1996–2000)</i>, <i>І. Ілієску (2000–2008)</i>, <i>Т. Басеску (з 2008)</i>. • Збереження високого рівня корупції. • Внутрішньополітична нестабільність через міжпартійні конфлікти
--------------------	--

Закінчення таблиці 745

Соціально-економічна політика	<ul style="list-style-type: none"> • Початок 90-х років — ринкові реформи, повільна приватизація, зростання виробництва. • 1997 р. — «шокова терапія» призвела до економічного спаду та зростання тіньової економіки до 32 %. • Значна роль видобувної промисловості для самозабезпечення сировиною
Зовнішня політика	<ul style="list-style-type: none"> • Курс на відновлення «Великої Румунії»: повернення Північної Буковини та Молдови. • 2004 р. — вступ до НАТО. • 2007 р. — вступ до ЄС. • 2009 р. — Міжнародний суд провів делімітацію континентального шельфу між Румунією та Україною
Українці в Румунії	<ul style="list-style-type: none"> • Корінне населення у Південній Буковині та Марморощині; проживають у Банаті і Добруджі. • Українські школи, клуби, бібліотеки були ліквідовані режимом Чаушеску. • Відновлення класів з українською мовою навчання, двох журналів, книговидавництва

Болгарія

Особливості післявоєнної Болгарії

Таблиця 746

Політична ситуація	<ul style="list-style-type: none"> • 1944 р. — прихід до влади Вітчизняного фронту — об'єднання антифашистських сил. • Оголошення війни Німеччині. • Проведення демократичних реформ. • 1946 р. — проголошення Народної Республіки Болгарія
Встановлення комуністичного режиму	<ul style="list-style-type: none"> • 1947 р. — підписання мирного договору. • Тотальний терор комуністів проти потенційних політичних противників, розправа над опозицією. • 1948 р. — заява про підтримку сталінського курсу, початок будівництва соціалізму

Режим Т. Живкова (1954–1989)

Таблиця 747

Сфера	Характеристика
Політичний режим	<ul style="list-style-type: none"> • Повне копіювання політики СРСР. • Відсутність десталінізації. • Надзвичайна бюрократизація. • Широкі масштаби корупції. • Болгаризація нацменшин, переслідування ісламу та тюркомовного населення, християнізація турків
Соціально-економічна політика	<ul style="list-style-type: none"> • Індустріалізація, створення нових галузей (атомна енергетика, електротехнічна, хімічна промисловість тощо). • Створення аграрно-промислових комплексів (АПК), перетворення селян на сільгоспробітників. • З середини 80-х років — економічна криза: падіння виробництва, зростання імпорту, інфляція

Демократичні зміни 1989–1990 рр.

Таблиця 748

Особливості	Демократизація проходила з ініціативи керівництва держави та згоди СРСР
Події	<ul style="list-style-type: none"> • 1989 р. — зняття Т. Житкова з посади Генсека БКП. • Скасовані закони, що обмежували громадянські права. • Ліквідовані політичні органи в армії та міліції. • Початок реабілітації жертв політичних репресій. • Формування багатопартійної системи. • 1990 р. — національний «круглий стіл»
Результати	<ul style="list-style-type: none"> • 1990 р. — обрання президентом Ж. Желева. • 1991 р. — прийняття Конституції Республіки Болгарія

Сучасна Болгарія

Таблиця 749

Внутрішня політика	<ul style="list-style-type: none"> • Декомунізація: чистка держапарату від комуністів, судові процеси над партійними босами. • Середина 90-х років — гальмування реформ, процвітання корупції. • 1997 р. — глибока політична криза, штурм парламенту антиурядовими демонстрантами. • 2001 р. — посаду прем'єра посів останній болгарський цар Сімеон Сакс-Кобург-Готський, який проголосив пріоритетом євроінтеграцію та стабільне зростання країни
Соціально-економічна політика	<ul style="list-style-type: none"> • 1991 р. — початок «шокової терапії», зубожіння населення. • 1996 р. — обвал економіки (скорочення ВВП на 10 %). • 1997 р. — початок стабілізації, боротьба з корупцією
Зовнішня політика	<ul style="list-style-type: none"> • 2004 р. — вступ до НАТО. • 2007 р. — вступ до ЄС

Югославія

Югославія після Другої світової війни

Таблиця 750

Втрати	<ul style="list-style-type: none"> • Загинув 1 млн чоловік, 700 тис. чоловік виїхали за кордон. • Падіння виробництва більш, ніж на 50 %, загроза голоду. • Громадянська війна між Народно-визвольним фронтом, сербськими четниками, хорватськими усташами, албанськими сепаратистами
Політична ситуація	<ul style="list-style-type: none"> • Значний авторитет комуністів як провідників руху Опору. • Певна незалежність Й. Броз Тіто як керівника НВАЮ, що самотужки звільнила більшу частину країни
Встановлення комуністичного режиму	<ul style="list-style-type: none"> • 1945 р. — перемога комуністів на парламентських виборах, уряд очолив Й. Броз Тіто. • Перетворення Народно-визвольного фронту на державну партію під контролем комуністів та особисто Й. Броз Тіто. • Відставка лідерів демократичної опозиції на знак протесту проти репресій. • Проголошення Федеративної Народної Республіки Югославія (від 1963 р. — Соціалістична Федеративна Республіка Югославія). • 1948 р. — розірвання стосунків СРСР з Югославією через звинувачення Тіто у відході від марксизму та націоналізмі
Склад Югославії	Союзні республіки — Хорватія, Словенія, Македонія, Боснія і Герцеговина, Чорногорія, Сербія (включає Автономний край Воеводина та Автономну область Косово)

«Самоврядний соціалізм»

Таблиця 751

Політична сфера	Соціально-економічна сфера
<ul style="list-style-type: none"> • Однопартійна система, абсолютний авторитет Й. Броз Тіто. • Поділ повноважень державних і партійних органів. • Принцип самоврядування в общинах, районах, розширені права республік. • 1974 р. — Косово фактично прирівняне до союзних республік. • Відкриті кордони для югославських громадян. • Збереження національних суперечностей через нерівномірність соціально-економічного розвитку республік. • З 1955 р. — нормалізація відносин з СРСР. • Не входила до ОВД, РЕВ; лідер Руху неприєднання 	<ul style="list-style-type: none"> • Самоврядування трудових колективів. • Певна самостійність господарювання. • Визнання дрібної приватної власності. • Приватна власність на землю. • Добровільність кооперації. • Продаж та оренда землі. • Використання найманої праці. • Регульований ринок. • Орієнтація виробництва на експорт, митні пільги в країнах СЄС

Розпад Югославії

Таблиця 752

Дата	Подія	Результати
Причини розпаду	<ul style="list-style-type: none"> • Наростання економічної кризи, викликані відсутністю повноцінного ринку. • Відсутність загальнонаціонального лідера після смерті Тіто 1980 р. • Прагнення самостійності національними республіканськими елітами. • Національні суперечності: масові вбивства сербів хорватськими усташами під час війни, претензії албанців на Косово, великосербський шовінізм. • Релігійні суперечності: словенці, хорвати, угорці — католики, серби, черногорці, македонці — православні, боснійці, албанці — мусульмани 	
1990 р.	<ul style="list-style-type: none"> • Перемога на виборах опозиційних сил у Словенії, Хорватії, Боснії та Герцеговині. • Перемога комуністів у Сербії та Чорногорії 	<ul style="list-style-type: none"> • Вимога опозиції перетворити Югославію на конфедерацію. • Намагання Сербії силовим шляхом зберегти федерацію
25 червня 1991 р.	Проголошення незалежності Словенії та Хорватії Проголошення незалежності Словенії та Хорватії	<ul style="list-style-type: none"> • «Десятиденна війна» за незалежність Словенії. Завершена за посередництва ЄС визнанням незалежності. • <i>Серпень 1991 — серпень 1995 р.</i> — війна за незалежність Хорватії, що супроводжувалася взаємними «етнічними чистками» сербів та хорватів. • 1992 р. — введення у Хорватію миротворчого контингенту ООН
14 жовтня 1991 р.	Проголошення незалежності Боснії та Герцеговини	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Квітень 1992 — грудень 1995 р.</i> — громадянська війна в Боснії та Герцеговині. • 1994 р. — Рада Безпеки ООН санкціонувала бомбардування сербських військових об'єктів. • 1995 р. — Дейтонські угоди: територію країни поділено між Мусульмано-Хорватською Федерацією та Боснійською Сербською Республікою

Закінчення таблиці 752

Дата	Подія	Результати
17 листопада 1991 р.	Проголошення незалежності Македонії	<ul style="list-style-type: none"> • 2000–2001 рр. — громадянська війна в Македонії: македонські албанці вимагали приєднання до Косова. • Роззброєння албанських бойовиків силами НАТО; закріплені права албанської меншини в Македонії
27 квітня 1992 р.	Сербія та Чорногорія утворили Союзну Республіка Югославія (СРЮ)	<ul style="list-style-type: none"> • Президент — С. Мілошевич, лідер соціалістичної партії Сербії. • Економічні санкції щодо Югославії у зв'язку з війною Сербії проти Боснії та Герцеговини. • 2002 р. — С. Мілошевича видано Міжнародному трибуналу як воєнного злочинця (помер 2003 р.)
2003 р.	Замість СРЮ — Сербія і Чорногорія	2006 р. — мирне «розлучення» Сербії та Чорногорії

Косовська проблема

Таблиця 753

Передумови	<ul style="list-style-type: none"> • Економічна відсталість краю, безробіття. • Зростання чисельності албанського населення. • Відсутність політичного вирішення проблеми югославською владою
Події	<ul style="list-style-type: none"> • 1988 р. — початок протистояння албанців і сербів. • 1989 р. — скасування автономного статусу Косова. • 1992 р. — самопроголошення албанцями Республіки Косово, створення «тіньової держави». • 1996 р. — початок війни між Сербією та Косовом. • Березень — червень 1999 р. — операція НАТО проти Сербії з метою змусити прийняти план мирного врегулювання косовської проблеми. Введення в Косово контингенту ООН. • 2001 р. — на виборах у Косово перемогли самостійницькі сили. • Лютий 2008 р. — Косово проголосило незалежність, визнану частиною країн — членів ЄС. • Україна не визнала самопроголошену державу
Результати	<ul style="list-style-type: none"> • Відсутність політичної стабільності. • Великі матеріальні втрати. • Проблема біженців. • Збереження миру завдяки миротворчому контингенту ООН

Південнослов'янські держави

Таблиця 754

Загальна характеристика	<ul style="list-style-type: none"> • Тривалі громадянські війни 90-х років ХХ ст. підірвали економіку республік, поставили їх у залежність від зовнішньої підтримки. • Діяльність міжнародного трибуналу з приводу розслідування військових злочинів під час міжетнічних конфліктів. • Республіки не входять до ЄС, НАТО (крім Словенії). • Залишається актуальною проблема статусу Косова
Українці у південнослов'янських країнах	<ul style="list-style-type: none"> • Проживають на Балканах з ХVIII ст. • Більшість українців розселена у Сербії, Хорватії, Боснії та Герцеговині. • Створили власний мовний діалект. • Існують українські школи, у вузах — підготовка українських спеціалістів. • Замороження культурного життя у зв'язку зі збройними конфліктами 90-х років

Закінчення таблиці 752

Дата	Подія	Результати
17 листопада 1991 р.	Проголошення незалежності Македонії	<ul style="list-style-type: none"> • 2000–2001 рр. — громадянська війна в Македонії: македонські албанці вимагали приєднання до Косова. • Роззброєння албанських бойовиків силами НАТО; закріплені права албанської меншини в Македонії
27 квітня 1992 р.	Сербія та Чорногорія утворили Союзну Республіка Югославія (СРЮ)	<ul style="list-style-type: none"> • Президент — С. Мілошевич, лідер соціалістичної партії Сербії. • Економічні санкції щодо Югославії у зв'язку з війною Сербії проти Боснії та Герцеговини. • 2002 р. — С. Мілошевича видано Міжнародному трибуналу як воєнного злочинця (помер 2003 р.)
2003 р.	Замість СРЮ — Сербія і Чорногорія	2006 р. — мирне «розлучення» Сербії та Чорногорії

Косовська проблема

Таблиця 753

Передумови	<ul style="list-style-type: none"> • Економічна відсталість краю, безробіття. • Зростання чисельності албанського населення. • Відсутність політичного вирішення проблеми югославською владою
Події	<ul style="list-style-type: none"> • 1988 р. — початок протистояння албанців і сербів. • 1989 р. — скасування автономного статусу Косова. • 1992 р. — самопроголошення албанцями Республіки Косово, створення «тіньової держави». • 1996 р. — початок війни між Сербією та Косовом. • Березень — червень 1999 р. — операція НАТО проти Сербії з метою змусити прийняти план мирного врегулювання косовської проблеми. Введення в Косово контингенту ООН. • 2001 р. — на виборах у Косово перемогли самостійницькі сили. • Лютий 2008 р. — Косово проголосило незалежність, визнану частиною країн — членів ЄС. • Україна не визнала самопроголошену державу
Результати	<ul style="list-style-type: none"> • Відсутність політичної стабільності. • Великі матеріальні втрати. • Проблема біженців. • Збереження миру завдяки миротворчому контингенту ООН

Південнослов'янські держави

Таблиця 754

Загальна характеристика	<ul style="list-style-type: none"> • Тривалі громадянські війни 90-х років ХХ ст. підірвали економіку республік, поставили їх у залежність від зовнішньої підтримки. • Діяльність міжнародного трибуналу з приводу розслідування військових злочинів під час міжетнічних конфліктів. • Республіки не входять до ЄС, НАТО (крім Словенії). • Залишається актуальною проблема статусу Косова
Українці у південнослов'янських країнах	<ul style="list-style-type: none"> • Проживають на Балканах з ХVIII ст. • Більшість українців розселена у Сербії, Хорватії, Боснії та Герцеговині. • Створили власний мовний діалект. • Існують українські школи, у вузах — підготовка українських спеціалістів. • Замороження культурного життя у зв'язку зі збройними конфліктами 90-х років